

**Громадська організація
«Південна фундація педагогіки»**

**ЗБІРНИК НАУКОВИХ РОБІТ
учасників міжнародної
науково-практичної конференції**

**«ДОСЛІДЖЕННЯ РІЗНИХ
НАПРЯМІВ РОЗВИТКУ
ПСИХОЛОГІЇ ТА ПЕДАГОГІКИ»**

15–16 листопада 2019 р.

ЧАСТИНА I

**Одеса
2019**

УДК 159.9+37.01(063)
Д70

Д70 **Дослідження різних напрямів розвитку психології та педагогіки:** Збірник наукових робіт учасників міжнародної науково-практичної конференції (15–16 листопада 2019 р., м. Одеса). – Одеса: ГО «Південна фундація педагогіки», 2019. – Ч. 1. – 136 с.

Усі матеріали подаються в авторській редакції.

УДК 159.9+37.01(063)

© Автори статей, 2019
© Південна фундація педагогіки, 2019

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1. ЗАГАЛЬНА ПСИХОЛОГІЯ ТА ПСИХОЛОГІЯ ОСОБИСТОСТІ

Заблоцький Ю. К.
РОЛЬ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ В ЖИТТЄСТІЙКОСТІ
СУЧАСНОЇ МОЛОДІ 7

Козігора М. А.
МОТИВАЦІЯ ЯК ГОЛОВНИЙ ЧИННИК
УСПІШНОСТІ СТУДЕНТІВ..... 12

Кравцова О. К.
ДО ПРОБЛЕМИ ВИВЧЕННЯ СТРЕСОСТІЙКОСТІ ДІТЕЙ,
ЯКІ ПЕРЕБУВАЮТЬ В ЗОНІ ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ 17

Півень М. А.
СТРУКТУРНІ ОСОБЛИВОСТІ ЕМОЦІЙНОГО СПРИНЯТТЯ
БАТЬКІВСЬКОГО ВІДНОШЕННЯ У ОСІБ З РІЗНИМ РІВНЕМ
ЕМОЦІЙНОЇ ЗРІЛОСТІ 19

Грибіник Г. Ю., Попова Л. О., Савченко Л. Л.
ВПЛИВ БАТЬКІВ НА ФОРМУВАННЯ
САМООЦІНКИ ДИТИНИ 24

Садикова О. М.
ПРАКТИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО АДАПТАЦІЇ
ОБДАРОВАНИХ ДІТЕЙ В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ
ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ..... 28

Стрельбицька С. М., Коханська Л. Л.
ПРОЯВ АГРЕСІЇ У СТУДЕНТІВ ПІД ЧАС НАВЧАННЯ У ЗВО.... 32

СЕКЦІЯ 2. ПСИХОЛОГІЯ УПРАВЛІННЯ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНА ПСИХОЛОГІЯ

Бочелюк В. Й.
ЕМОЦІЙНЕ ВИГОРАННЯ: ДО ПОСТАНОВКИ ПРОБЛЕМИ 37

Лелюх О. В.
ПСИХІЧНА РИГІДНІСТЬ – ФЛЕКСИБІЛЬНІСТЬ В СТРУКТУРІ
ОСОБИСТОСТІ МАЙБУТНЬОГО МЕНЕДЖЕРА..... 41

Панов М. С.
СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ СКЛАДОВІ ПРОФЕСІЙНОЇ
РЕАДАПТАЦІЇ СУЧАСНОЇ ОСОБИСТОСТІ..... 44

СЕКЦІЯ 3. ПЕДАГОГІЧНА ТА КОРЕКЦІЙНА ПСИХОЛОГІЯ

Богдан Т. М., Розумейко Н. А., Франчук Н. М.
СПІВПРАЦЯ ВИХОВАТЕЛІВ ЗДО З БАТЬКАМИ ДІТЕЙ
З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ 48

Видолоб Н. О.
ГУМАНІСТИЧНА СПРЯМОВАНІСТЬ
ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ:
ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ АСПЕКТ 52

Довгопола К. С.
ОСОБЛИВОСТІ ПОБУДОВИ ІНДИВІДУАЛЬНОЇ ПРОГРАМИ
З УРАХУВАННЯМ РЕЗУЛЬТАТІВ ОЦІНКИ ТА ПОТРЕБ
ДИТИНИ З ПОРУШЕННЯМ ЗОРУ 56

Малинич М. В.
ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ АГРЕСИВНОСТІ
У ПІДЛІТКОВОМУ ВІЦІ 60

Мицько В. М.
ПСИХОЛОГІЧНА ФЕНОМЕНОЛОГІЯ
МАТЕРИНСЬКОЇ ДЕПРИВАЦІЇ 64

Мочичук О. Я.
ПОКАЗНИКИ СХИЛЬНОСТІ ДО ДЕВІАНТНОЇ ПОВЕДІНКИ
У МОЛОДШИХ ПІДЛІТКІВ 68

СЕКЦІЯ 4. ПЕДАГОГІЧНА МАЙСТЕРНІСТЬ ТА ПРОФЕСІЙНИЙ САМОРОЗВИТОК ПЕДАГОГА: ПРОБЛЕМИ Й ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Батюк О. Л., Дацюк І. В., Доброчинський С. А.
ПЕДАГОГІЧНА МАЙСТЕРНІСТЬ ТА ПРОФЕСІЙНИЙ
САМОРОЗВИТОК ВИКЛАДАЧІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ 73

Дудник О. М.
ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ
ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ У ФОРМАТІ СУЧАСНИХ
МОДЕРНІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ У ОСВІТІ 77

Журавська Н. С., Яшук С. П., Крупельницька О. О.
УПРАВЛІНСЬКИЙ ПОТЕНЦІАЛ КЕРІВНИКА НАВЧАЛЬНОГО
ЗАКЛАДУ: СОЦІАЛЬНО-ВІДПОВІДАЛЬНА ФІЛОСОФІЯ 82

Кононенко К. Р.
ЕЛЕМЕНТАРНЕ МУЗИКУВАННЯ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ
ТЕМБРОВОГО СЛУХУ В МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ 86

Лакіза О. М.
ГОТОВНІСТЬ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ
ДО РЕАЛІЗАЦІЇ РЕФОРМ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ..... 89

Павлюк А. Є.
АНАЛІЗ ФІЗИЧНОЇ ГОТОВНОСТІ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ ФАХІВЦЯ З ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ТА СПОРТУ .. 93

Пен Чжень
ДО ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ АРТИСТИЗМУ
МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА 97

Урода В. М.
САМООСВІТА ЯК СКЛАДОВА ПІДВИЩЕННЯ
КОМПЕТЕНТНОСТІ ПЕДАГОГА 100

Химай Н. І.
ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК ПЕДАГОГА
В УМОВАХ СУЧАСНОСТІ..... 104

Чубар І. В.
ПРОФЕСІЙНЕ СТАНОВЛЕННЯ МОЛОДИХ ПЕДАГОГІВ
ДОШКІЛЬНОГО ЗАКЛАДУ 107

Чубрей О. С.
ВИКОРИСТАННЯ ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ
У ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ
ГЕОГРАФІЇ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ 110

СЕКЦІЯ 5. ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ МІЖЕТНІЧНИХ І МІЖКУЛЬТУРНИХ ВІДНОСИН

Тітяєв В. М.
АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ
УКРАЇНСЬКО-РОСІЙСЬКИХ ВІДНОСИН З ТОЧКИ ЗОРУ
ТЕОРІЇ СПІРАЛЬНОЇ ДИНАМІКИ..... 114

Юрчук В. П.
ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ МІЖЕТНІЧНИХ
І МІЖКУЛЬТУРНИХ ВІДНОСИН..... 118

СЕКЦІЯ 6. ТЕОРІЯ ТА МЕТОДОЛОГІЯ ДОДАТКОВОЇ ОСВІТИ

Смірнов С. В.
ІНТЕНСИФІКАЦІЯ ЗМІСТУ ДОДАТКОВОЇ ВІЙСЬКОВОЇ
ОСВІТИ НА ОСНОВІ ЛІДЕРСТВА І НАСТАВНИЦТВА 123

**СЕКЦІЯ 7. ПЕРЕХІД ДО БАГАТОРІВНЕВОЇ
ВИЩОЇ ОСВІТИ: ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ**

Lakiychuk O. V.

PECULIARITIES OF TRANSITION TO A MULTILEVEL
EDUCATIONAL SYSTEM AND ITS IMPLEMENTATION 128

**СЕКЦІЯ 8. УПРАВЛІННЯ СИСТЕМОЮ ВИЩОЇ ОСВІТИ
В УМОВАХ МОДЕРНІЗАЦІЇ**

Ільчишин Н. М., Тимняк З. С.

ОСНОВНІ ПІДХОДИ ГРОМАДЯНСЬКОГО ВИХОВАННЯ
У СТУДЕНТІВ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ 130

Мицько В. М.

кандидат психологічних наук, доцент,
доцент кафедри професійної освіти
та інноваційних технологій

*ДВНЗ «Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника»
м. Івано-Франківськ, Україна*

ПСИХОЛОГІЧНА ФЕНОМЕНОЛОГІЯ МАТЕРИНСЬКОЇ ДЕПРИВАЦІЇ

У сучасній психологічній науці поняття «депривації» (deprivation) використовується для пояснення широкого кола феноменів і психічних явищ, пов'язаних з відсутністю можливості задоволення індивідом власних потреб. При цьому більшість дослідників наголошують, що даний феномен слід розуміти як психологічний, пов'язаний з різними формами психологічної депривації, а не як обмеження фізичного задоволення потреб людини.

У зв'язку із великою кількістю видів деприваційних процесів і станів, усі намагання дослідників дати об'єднану характеристику базовому поняттю депривації наразі не були успішними. Так, відомі чеські дослідники, автори теорії депривації Й. Лангмейєр і З. Матейчек, під депривацією розуміють динамічний психічний стан, що виникає в життєвих ситуаціях, де суб'єкт позбавлений можливостей для задоволення основних життєвих потреб в достатній мірі і протягом тривалого часу [2]. Слідом за ними український вчений Я. Гошовський розглядає депривацію як обмеження або позбавлення можливостей задоволення життєво важливих потреб. Тобто, це такий психічний стан, який виникає внаслідок ускладнених екзистенційних обставин і ситуацій, через які людина позбувається реальної змоги (достатньою мірою та впродовж певного часу) задовольнити базову психічну нужденність [1]. Можна було б навести ще ряд визначень депривації, проте всі вони ґрунтуються на поглядах Й. Лангмейєра і З. Матейчека, у яких депривація розглядається як певний психічний стан занедбаності.

Розуміння депривації як психічного стану є, на нашу думку, не зовсім коректним. Психічний стан є проявом психічного, а не перебуванням у певних соціокультурних умовах, які здатні визначати і змінювати напрямок розвитку чи особливості функціонування психіки.

Депривація первинно виникає як життєва ситуація, що обмежує чи позбавляє людину можливостей задоволення потреб, і саме ця обставина спричиняє подальші соціально-психологічні і психічні утруднення людини. Тобто людина самостійно не продукує для себе, у своєму психічному, депривацію, як це відбувається із такими відомими психічними станами як настрій, ейфорія, тривога, зосередженість, зібраність, сумніви, бадьорість, втома та ін.

Якщо депривація це психічний стан, то вона б мала мати однакові психічні прояви у всіх індивідів при умові потрапляння в схожі екзистенційні ситуації, проте цього не трапляється і реакції людей, їхня поведінка, шляхи розв'язання, способи компенсації чи нівелювання цих умов є різними. Таким чином, потрібно або змінювати уявлення про психічні стани, або ж припинити «обзивати» депривацію психічним станом.

Проблема материнської депривації у тій чи іншій мірі розглядається у всіх сучасних концептуальних напрямках психологічної науки. Аналіз поглядів зарубіжних та вітчизняних учених щодо психологічного змісту поняття «материнська депривація» розкриває багатоаспектність та неоднозначність цієї міждисциплінарної категорії в залежності від застосованої дослідницької методології.

Незважаючи на тривалу історію філософського осмислення, наукових пошуків і досліджень в даній галузі, в науковій літературі не було досягнуто єдиного однозначного і несуперечливого погляду, а, відповідно, не сформульовано загального визначення поняття материнської депривації.

Усі сучасні дослідження довкола проблеми материнської депривації так чи інакше ґрунтуються на теорії депривації Й. Лангмейєра, З. Матейчека. Згідно з даною теорією депривація виникає внаслідок втрати чи обмеження задоволення життєво важливих потреб, основними з яких є: потреба в певній кількості, змінюваності, видах (модальності) стимулів, потреба в основних умовах для дієвого учіння, потреба в первинних соціальних стосунках (особливо з матір'ю), що забезпечують можливість дієвої базової інтеграції особистості, потреба в суспільній самореалізації, що забезпечує можливість оволодіння різноманітними соціальними ролями і ціннісними цілями [2, с. 20].

Й. Лангмейєр і З. Матейчек пропонують розглядати депривацію як деякий результат, наслідок тривалого впливу деприваційної ситуації, зі своїм специфічним *деприваційним синдромом*, характеристики якого

визначаються конкретно нереалізованою потребою індивіда [2]. Нажаль, така методологічна позиція надто утруднює емпіричне вивчення депривації як психічного явища. По-перше, відсутність чітких і однозначних емпіричних критеріїв опису даного явища, наперед порушуватиме логіку будь-якого дослідження; по-друге, навіть виокремивши критерії у конкретній деприваційній ситуації із однорідною статистичною вибіркою, ми ризикуємо щоразу помилятися в інтерпретації емпіричних даних.

Здійснюючи аналіз теоретичних підходів до проблеми материнської депривації О.А. Сидоренко, справедливо зазначає, що Й. Лангмейер і З. Матейчек послуговуються різними критеріями для означення різних видів депривації [3], відповідно, результати отримані в дослідженнях не можуть бути достеменно верифіковані як той чи інший вид саме депривації. Більше того, категоріально-понятійний апарат даної теорії попри достатню теоретичну аргументованість не може бути емпірично підтверджений, оскільки здебільшого пропоновані категорії описують певний результат, наслідок чи вказують на психічні відхилення (деприваційний синдром, деприваційна ситуація, депривована дитина та ін.). Це дає підстави сумніватися в достовірності запропонованих авторами позицій.

Солідарні з О.А. Сидоренко і стосовно деприваційних чинників, дія яких важко передбачлива і неоднозначна, особливо коли об'єктом дослідження є діти різного віку, в різних соціально-побутових умовах і коли неможливо визначити, який саме вид депривації має місце.

У зв'язку з цим вважаємо, що материнську депривацію слід розглядати як соціально-психологічну умову, певний чинник, що може впливати на психічний розвиток дитини, в залежності від віку, соціальної ситуації розвитку, видів провідної діяльності, актуальних криз розвитку, сенситивних періодів розвитку, механізмів психічного розвитку, рівнів психічного (розумового) розвитку, етапів соціалізації особистості, сформованості елементів Я-концепції та інших вікових критеріїв, закономірностей, процесів.

Незважаючи на велику кількість публікацій, концептуальних розробок, емпіричних даних стосовно проблем материнської депривації основними методами діагностики залишається спостереження за дітьми з підозрою на деструктивний характер впливу материнської депривації та контроль за їхнім повноцінним психічним розвитком. Також широко використовуються методики діагностики окремих ознак девіацій: агресивності, тривожності, рівень само-

оцінки, акцентуації характеру та ін. Проте виявлення таких критеріїв прямо не вказує на материнську депривацію як їхню причину, оскільки діти, що перебувають поза таким впливом також демонструють ознаки тривожності, агресивності і т. ін., причиною яких є часто інші чинники, як вікові, так і ситуативні.

Таким чином, констатуємо відсутність однозначних критеріїв чи загальних ознак деприваційної симптоматики, дослідивши які, можна було б підтвердити чи спростувати деструктивний вплив материнської депривації на розвиток дитини.

Наявність самого факту материнської депривації ще не є запорукою неодмінних особистісних негарздів чи можливих психічних порушень, девіацій конкретної дитини. На сьогоднішній день немає конкретних експериментально підтверджених даних деструктивного \ конструктивного \ амбівалентного впливу материнської депривації на процеси дорослішання, когнітивного, емоційного, особистісного розвитку, які б не підтверджували чи спростовували певну теоретичну позицію, а чітко вказували на наявність \ відсутність такого зв'язку. У більшості випадків із феноменом материнської депривації доводиться зустрічатися в інтерпретаціях отриманих емпіричним чином даних, коли факт материнської депривації є більш-менш логічним поясненням певних психічних негарздів, утруднень частини досліджуваної вибірки. Тобто материнська депривація частіше згадується як причина, зручне пояснення незручних емпіричних даних, проте рідко сама виступає предметом емпіричного вивчення.

Деструктивність материнської депривації для особистісного розвитку попри прогнозованість не є аксіомою. Недоведеним залишається факт неодмінних психічних порушень, особистісних девіацій, різного характеру відставань чи затримок у розвитку особистості дитини. Вочевидь, наявність материнської депривації у приватній історії дитини мала б призводити до певної дисгармонії особистості чи психічного загалом, яка могла б бути відстежена емпірично, через ряд критеріїв, що вважаються показниками особистісних негарздів, незадоволеності.

Вважаємо, що вивчення складного феномену материнської депривації повинно бути комплексним і включати в себе як соціально обумовлені чинники, що детермінують ставлення дітей до себе, так і психологічні, які вказуватимуть на певний рівень психологічного неблагополуччя, особистісної дисгармонії, невідповідності віковим нормам розвитку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гошовський Я. Феноменологія депривації: системний теоретико-емпіричний дискурс // Психологія і суспільство. – 2011. – № 1. – С. 85-95.
2. Лангмейер Й., Матейчек З. Психическая депривация в детском возрасте. – Прага: Авиценум, 1984. – 334 с.
3. Сидоренко О.А. Соціально-психологічна характеристика феномена депривації // Теоретичні і прикладні проблеми психології : збірник наукових праць / Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля. – Луганськ, 2010. – С. 81-85.

Мочичук О. Я.

вчитель початкових класів

*Володимир-Волинський навчально-виховний комплекс
загальноосвітня школа І-ІІІ ст. – № 3 – ліцей
м. Володимир-Волинський, Волинська область, Україна*

ПОКАЗНИКИ СХИЛЬНОСТІ ДО ДЕВІАНТНОЇ ПОВЕДІНКИ У МОЛОДШИХ ПІДЛІТКІВ

Епоха змін, сучасна соціально-економічна ситуація різко загострили проблеми, пов'язані з корекцією відхилень аномальної поведінки. Зміни, що відбуваються в нашому суспільстві, практично зруйнували раніше існуючі уявлення про норму в поведінці. При відсутності виразних соціальних перспектив це не може не впливати на фізичне і душевне здоров'я підростаючого покоління. Тривожним симптомом у сучасному світі є зростання числа підлітків з девіантною поведінкою, що проявляється в асоціальних, конфліктних і агресивних вчинках, деструктивних діях, відсутності інтересу до навчання, тощо.

Підлітковий період – це період інтенсивного формування самооцінки, бурхливого розвитку самосвідомості, здатності спрямовувати свідомість на власні психічні процеси, включаючи і складний світ своїх переживань, потреби пізнати себе як особистість.

Девіантна (соціально дезадаптована) поведінка – це система вчинків, або окремі вчинки, які вступають у протиріччя з існуючими у суспільстві нормами.

ЗБІРНИК НАУКОВИХ РОБІТ
учасників міжнародної
науково-практичної конференції

«ДОСЛІДЖЕННЯ РІЗНИХ НАПРЯМІВ
РОЗВИТКУ ПСИХОЛОГІЇ ТА ПЕДАГОГІКИ»

15–16 листопада 2019 р.

м. Одеса

ЧАСТИНА I

Видавник – ГО «Південна фундація педагогіки»

Поштова адреса редакції: 65001, Одеса 1, а/с 247

www.pifp.org.ua, tel: +38 099 431 12 14

Підписано до друку 18.11.2019 р. Здано до друку 19.11.2019 р.

Формат 60x84/16. Папір офсетний. Цифровий друк. Ум.-друк. арк. 7,91.

Наклад 100 прим. Зам. № 1911-19.